บทความวิชาการ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรทวิศึกษาสำหรับพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21

Learning Management through a Dual Education Curriculum to Enhance Learner Quality in Basic Education Institutions for the 21st Century

มงคล ไชยวงศ์[1*] และ มนูญพงศ์ ชัยพันธุ์[2]

Mongkon Chaiwong[1*] and Manoonpong Chaiyaphan[2]

[1*] โรงเรียนทรงวิทยาเทพารักษ์, สมุทรปราการ, ประเทศไทย

[1*] Songwitthaya Theparak School, Samut Prakan, Thailand

[2] คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์, สถาบันสารสาสน์เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, สมุทรปราการ, ประเทศไทย

[2] Faculty of Education and Arts, Sarasas Suvarnabhumi Institute of Technology, Samut Prakan, Thailand

Received: April 21, 2025 Revised: July 18, 2025 Accepted: September 3, 2025

บทคัดย่อ

บทความเชิงวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางและคุณค่าของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรทวิศึกษาสำหรับพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ขอบเขตของบทความเน้นไปที่การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมระหว่างสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยมีกระบวนการของการจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาที่ต้องดำเนินการตามลำดับขั้น คือ 1) การบริหารจัดการศึกษา 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การรับนักเรียน 4) การจัดการเรียนการสอน 5) การวัดและประเมินผล และ 6) การนิเทศติดตามผลการจัดการศึกษา โดยมีรูปแบบในการจัดการเรียนการสอน 3 รูปแบบ คือ 1) ผู้เรียนลงทะเบียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) ผู้เรียนลงทะเบียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เน้นวิชาสามัญและวิชาชีพ เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิมัธยมศึกษาตอนปลายและวุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จากนั้นสามารถเรียนต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงที่สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษาทางภาครัฐและภาคเอกชน ในระดับปริญญาต่อไปและ 3) ผู้เรียนลงทะเบียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำสำคัญ: หลักสูตรทวิศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาในศตวรรษที่ 21 การบูรณาการวิชาชีพ การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

[*] Corresponding author. Tel. : 095 452 0651

Email address: chaiwong.okr@gmail.com

DOI: 10.14456/lartsj.2026.14

Abstract

This academic article aims to present the approaches and value of learning management through a dual education curriculum for enhancing the quality of learners in basic education institutions in the twenty-first century. The scope of the article focuses on the provision of quality and effective education that enables learners, as valuable human resources, to develop their full potential. The article emphasizes an analysis of the key components and factors involved in collaborative educational management between institutions under the Office of the Basic Education Commission and those under the Office of the Vocational Education Commission. The dual education management process consists of six sequential stages: (1) educational administration, (2) curriculum development, (3) student admission, (4) teaching and learning management, (5) measurement and evaluation, and (6) supervision and monitoring of educational outcomes. Three learning management models are presented. First, students may enroll in a vocational education institution under the Office of the Vocational Education Commission and pursue a Vocational Certificate Program. Upon completion, they are awarded a Vocational Certificate. Second, students may enroll in an upper secondary education institution under the Office of the Basic Education Commission and undertake a curriculum that emphasizes both general and vocational subjects. Upon graduation, they receive both an upper secondary school certificate and a Vocational Certificate and may subsequently continue their studies in a Higher Vocational Certificate Program or pursue undergraduate studies at public or private higher education institutions. Third, students may enroll in an institution under the Office of the Basic Education Commission and, upon completion of their studies, receive an upper secondary school certificate.

Keywords: Dual education program, Basic education institution, Education in the 21st century, professional integration, integrated learning

บทนำ

สภาวการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 เผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวอยู่เสมอ ทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมต้องพยายามปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างกลมกลืนและมีคุณภาพ ดังนั้นทุกภาคส่วนจึงเกิดความสนใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านกระบวนการทางการศึกษาซึ่ง [1] (นำโชค อุ่นเวียง, 2567) ได้กล่าวถึง สถานการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 ว่าเนื่องจากในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า “โลกในศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนโฉมหน้าของโลกจากยุคศตวรรษที่ 20 ไปอย่างสมบูรณ์ ปัจจุบันโลกเต็มไปด้วยปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งแต่ละปัญหาก็มีความซับซ้อนมากกว่าในอดีตที่ผ่านมามาก เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำให้โลกไร้พรมแดนหรือทำให้โลกแคบลง ปัญหาต่าง ๆ ที่โลกกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาการก่อการร้าย ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม เป็นต้น” ด้วยปัญหาอันเกิดจากสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงของโลกดังกล่าว ทำให้ทุกภาคส่วนต้องหันมาร่วมมือกันในการจัดการกับปัญหาเหล่านั้นอย่างจริงจัง โดยมีความเชื่อมั่นที่สอดคล้องกันว่า “การศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” โดยการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคคลให้มีความรู้ความสามารถและพร้อมที่จะใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้เพื่อตนเองและสังคมในฐานะสมาชิกของสังคม การเรียนรู้ที่ถูกต้องและจะสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติและสามารถเปลี่ยนแปลง ปรับตัวป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ [2] (แสงดาว คงนาวัง และมนูญพงศ์ ชัยพันธุ์, 2567)

การศึกษาทุกระดับล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะการศึกษาในด้านอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของบุคคล ทั้งในด้านการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพซึ่งปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจในสายอาชีพมากยิ่งขึ้น การจัดการศึกษาทุกระดับของประเทศไทยต้องดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 โดยที่การจัดการศึกษาทุกระดับมีความมุ่งหวังให้เกิด ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพเกิดความเป็นธรรมและเสมอภาคสำหรับทุกคน โดยมีการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษาทุกระดับ เน้นการตรวจสอบและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกองค์กรในสังคมอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายและการวางแผนทางการศึกษาที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและระดับสถานศึกษา ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยมีกรอบการดำเนินงานสำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน [3] (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว ที่มุ่งให้ทรัพยากรมนุษย์ได้รับการพัฒนาทั้งศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงได้กำหนดให้มีการเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น โดยผ่านโครงการเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือที่เรียกว่า "ทวิศึกษา" โครงการนี้มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มสัดส่วนของผู้เรียนในระดับอาชีวศึกษาและส่งเสริมให้ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับความรู้ ด้านอาชีพจากการปฏิบัติงานจริง ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2558 [4] (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558)

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพนั้น ผลสำเร็จจะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง การจัดการศึกษา "แบบทวิศึกษา" ก็เช่นเดียวกัน ผลสำเร็จของการจัดการศึกษารูปแบบนี้ก็ย่อมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการศึกษาที่ใช้แนวทางการศึกษาแบบทวิศึกษา ต้องทำความเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับบริบทที่แท้จริงของสถานศึกษาแต่ละแห่งและสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยจากการศึกษาผลการวิจัยด้านการศึกษาของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษาของหลักสูตร ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนในหลักสูตรทวิศึกษา ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ามีการมุ่งเน้นเฉพาะหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งทำให้การวิเคราะห์หลักสูตรนั้นอยู่ในขอบเขตที่เฉพาะเจาะจง ผู้เขียนจึงมีความสนใจในการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลเชิงบวกต่อการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมระหว่างการศึกษาสามัญและการศึกษาอาชีวในหลักสูตรทวิศึกษา โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษา การนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของนักเรียนในสถานศึกษานั้น ถือเป็นแนวทางที่สำคัญในการส่งเสริมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรทวิศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการและทักษะวิชาอาชีพ อันสอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 และขอบเขตของบทความนี้มุ่งเน้นไปที่การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการบริหารการจัด

การศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการรับสมัครนักเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการนิเทศก์ติดตามผลการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ลักษณะของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีนักการศึกษาได้ให้แนวคิดที่คล้ายคลึงกันดังนี้

[5] สำนักงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2561) เสนอว่าในศตวรรษที่ 21 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ต้องพยายามเปลี่ยนบทบาทครูจากผู้บรรยาย มาเป็นคณะครูร่วมกันออกแบบกิจกรรมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ (Pedagogy) ให้นักเรียนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและเสนอแนะเครื่องมือการเข้าถึงองค์ความรู้ผ่านวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะผ่าน Technology ให้เข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง นำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในห้องเรียน ซึ่งเรียกกระบวนการเรียนรู้แบบนี้ว่า Active Learning ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered)

[6] ฐิตินันท์ ดาวศรี และคณะ (2563) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้นผู้สอนนั้นมีหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนใหม่ ๆ โดยแนวทางการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน การเรียนรู้แบบจริงและการเรียนรู้แบบการสอนให้น้อยเรียนรู้ให้มาก ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนมาก ผู้สอนเป็นเพียงผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือ เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความพร้อมในทักษะด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและสารสนเทศ

[7] อมรรัตน์ เตชะนอก (2563) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องพัฒนาทักษะเพิ่มเติมและจำเป็นต้องมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งมีองค์ประกอบคือ 3R4C คือ 3 R ได้แก่ การอ่าน (Reading), Writing (การเขียน) และ Arithmetic (คณิตศาสตร์) และ 4C ได้แก่ Critical Thinking (การคิดวิเคราะห์), Communication (การสื่อสาร), Collaboration (การร่วมมือ) และ Creativity (ความคิดสร้างสรรค์) รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพและทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีและการบริหารจัดการด้านการศึกษาแบบใหม่ ตลอดถึงการคำนึงถึงความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีการพัฒนาทักษะที่สำคัญหลายด้าน เช่น การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน (Collaboration and Communication) ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การใช้เทคโนโลยีในการศึกษา (Technology Integration) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Education) การจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีการปรับหลักสูตรและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความสนใจ ความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรทวิศึกษา

1. ความหมายของหลักสูตรทวิศึกษา

[8] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2560) อธิบายว่า หลักสูตรทวิศึกษาเป็นการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลายโดยจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ด้านวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามความถนัด ความสนใจ โดยการขยายวิชาชีพและกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการจัดการอาชีวศึกษาให้ชัดเจนทั่วถึงและรวดเร็วขึ้น สำหรับเป็นทางเลือกของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความประสงค์จะเรียนควบคู่กันไปทั้งประเภทสามัญศึกษาและประเภทอาชีวศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาผู้เรียนจะได้รับวุฒิการศึกษาทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

[9] ธนนันท์ ธนารัชตะภูมิ และคณะ (2562) กล่าวว่า หลักสูตรทวิศึกษา คือ หลักสูตรที่เน้นการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ 4 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งประเภทวิชาที่เปิดสอนจะเป็นไปตามโครงสร้างหลักสูตร อาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2556 ประกอบด้วย 9 ประเภทวิชา ได้แก่ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปกรรม คหกรรม เกษตรกรรม ประมง อุตสาหกรรมท่องเที่ยว อุตสาหกรรมสิ่งทอและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จำนวน 56 หลักสูตร

[10] ณัฐกานต์ สุทธิจิตร์ (2562) หลักสูตรทวิศึกษาเป็นหลักสูตรที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานประกอบการต่าง ๆ ในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนร่วมกัน การเทียบโอนหน่วยกิตรวมทั้งการฝึกงานในสถานประกอบการเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานมีคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ความสามารถ ทักษะและมาตรฐานที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยี

[11] มติชนออนไลน์ (2568) เสนอว่า หลักสูตรทวิศึกษา คือ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ให้แก่ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความประสงค์จะเรียนในสายวิชาชีพ เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาครบตามหลักสูตรจะได้รับประกาศนียบัตรรับรองวุฒิการศึกษา ทั้งในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)พร้อมกัน

จากความหมายและลักษณะของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรทวิศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรทวิศึกษา คือ การศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการเรียนสายสามัญศึกษากับสายอาชีวศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งเป็นการเรียนของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการเรียนการสอนจะเป็นการเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักและอาจมีการฝึกปฏิบัติงานในองค์กรหรือสถานประกอบการนอกสถานศึกษาได้ตามความเหมาะสม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ทางทฤษฎีและทักษะการปฏิบัติที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนเองและความต้องการของตลาดแรงงานอีกด้วย

2. ลักษณะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรทวิศึกษา

การศึกษากระบวนการจัดการศึกษาตามหลักสูตรทวิศึกษา มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

กระบวนการบริหารหลักสูตรทวิศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นการบริหารจัดการสร้างระบบและกลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยการจัดทำ MOU ระหว่างสถานศึกษาเพื่อร่วมกันจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทวิศึกษา จัดอัตรากำลังบุคลากรและคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบหลักสูตรทวิศึกษาให้เหมาะสมและเป็นรูปธรรม กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ชัดเจน ปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน โดยใช้หลักการประสานงานเพื่อความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ขั้นการพัฒนาหลักสูตรรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ประเภทวิชา สาขาวิชา สาขางานให้สอดคล้องกับสภาพจริงและความต้องการของตลาดแรงงาน โดยให้ผู้ประกอบการและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) ขั้นการรับนักเรียนจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ แนะแนวเส้นทางอาชีพให้ผู้เรียนที่จะเข้าร่วมเรียนในระบบทวิศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ประชุมวางแผนการรับผู้เรียน กำหนดคุณสมบัติผู้เรียน วิธีการรับสมัคร และวิธีการคัดเลือกที่ชัดเจน คัดกรองผู้เรียนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ปฐมนิเทศผู้เรียนและประชุมผู้ปกครองเพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน 4) ขั้นการจัดการเรียนการสอน จัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล วางแผนและจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งจัดเตรียมงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ วัสดุครุภัณฑ์ อาคาร สถานที่ และแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอและเอื้อต่อการเรียนรู้จัดสรรครูผู้สอนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพให้สอดคล้องกับรายวิชาและหลักสูตรทวิศึกษา จัดตารางเรียนให้ไม่ซ้ำกันและให้ผู้เรียนสามารถ

เดินทางไปศึกษาในสถานศึกษาทั้ง 2 แห่งได้อย่างเหมาะสม บริหารการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร อบรมและพัฒนาครูผู้สอน ครูนิเทศก์ ครูฝึกและผู้ควบคุมการฝึกให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 5) ขั้นการวัดผลและประเมินผล สร้างเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล เกณฑ์การสำเร็จการศึกษาและเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนให้ชัดเจน ส่งเสริมการวัดผลและประเมินผล โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เน้นการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง จัดประชุมชี้แจงและอบรมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ตลอดทั้งการเทียบโอนผลการเรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและ 6) ขั้นการนิเทศก์ติดตามผล จัดประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจถึงความต้องการจำเป็นในการนิเทศก์การศึกษา วางแผนการนิเทศก์ ปฏิบัติการนิเทศก์ ประเมินผลติดตามผลและปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 3 ลักษณะ คือ **ลักษณะที่ 1** วิธีการ : ลงทะเบียนเป็นผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ผู้เรียนจบการศึกษาแล้วได้รับวุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยมีจัดการเรียนการสอน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 บุคลากรจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาไปสอนที่โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รูปแบบที่ 2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่งผู้เรียนไปเรียนที่สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา **ลักษณะที่ 2** วิธีการ : ลงทะเบียนเป็นผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายที่เน้นวิชาชีพ ผู้เรียนจบการศึกษาแล้วได้รับวุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเรียนต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) กับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งดำเนินการได้ 2 แนวทาง ดังนี้ แนวทางที่ 1 ผู้เรียนได้รับวุฒิมัธยมศึกษาตอนปลายที่เน้นวิชาชีพและเทียบโอนผลการเรียนเพื่อเรียนต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาอีก 1 ภาคเรียน จึงได้รับวุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) แนวทางที่ 2 ผู้เรียนได้รับวุฒิมัธยมศึกษาตอนปลายที่เน้นวิชาชีพ สมัครเรียนต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยขอเทียบโอนผลการเรียนในรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพ ใช้เวลาเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ไม่น้อยกว่า 2 ปี จึงได้รับวุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) **ลักษณะที่ 3** วิธีการ : ลงทะเบียนเป็นผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โดยมีสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นพี่เลี้ยง ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การขอเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้เรียนจบการศึกษาแล้ว ได้รับวุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน [12] (สำนักงานคณะกรรมการและมาตรฐานการศึกษา, 2565) , [13] (ภาสกร ฝั้นอ้าย และณัฐิยา ตันตรานนท์, 2567)

3. คุณค่าของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรทวิศึกษา

การจัดการศึกษาแบบทวิศึกษามีคุณค่าทั้งแก่ผู้เรียน สถานศึกษาและวงการศึกษาของประเทศไทยตามแนวคิดของนักวิชาการ ดังนี้

[14] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2560) อธิบายว่า คุณค่าของการจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาเป็นการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความถนัดและความสนใจทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของตัวบุคคล การฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาเพื่อใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดเป็นทำได้ ซึ่งที่ผ่านมาการดำเนินการดังกล่าวในระยะแรกยังไม่มีกฎหมายรองรับให้สามารถดำเนินการได้แต่เป็นการดำเนินการภายใต้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างสถานศึกษาสายสามัญและสถานศึกษาอาชีวศึกษาในพื้นที่ ซึ่งต่อมา

มีการทำความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับสถานประกอบการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีสถานที่ในการฝึกและปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ

[15] คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (2565) กล่าวถึง คุณค่าของการจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาว่า 1) เป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเข้าถึงวิชาชีพด้านอาชีวศึกษาให้แก่ผู้เรียนสายสามัญตามความสนใจและความถนัดของตนเอง 2) สามารถขยายกลุ่มผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้เข้าสู่หลักสูตรอาชีวศึกษาเพิ่มมากขึ้น 3) เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ผู้เรียนจะได้วุฒิการศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) 4) ประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง 5) ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อได้ และ 6) ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความรู้พื้นฐานด้านอาชีพและสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ทันที รวมทั้งเป็นการเพิ่มจำนวนผู้เรียนสายอาชีวศึกษาให้มีจำนวนมากขึ้น

จากการศึกษาคุณค่าของหลักสูตรการจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า หลักสูตรทวิศึกษา คือ การศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการเรียนในสถานศึกษาและการฝึกปฏิบัติงานในองค์กรหรือสถานประกอบการ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ทางทฤษฎีและทักษะการปฏิบัติที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานอย่างแท้จริง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักสูตรทวิศึกษา

[16] วีรวัฒน์ ปารมี (2560) ได้ศึกษาถึงผลการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาของวิทยาลัยการอาชีพป่าซาง ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาของวิทยาลัยการอาชีพป่าซาง ผู้ให้ข้อมูลในส่วนที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผลการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษา ด้านสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 4.71 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผลการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาด้านตัวผู้เรียน อยู่ในระดับดีมีค่าเฉลี่ย 4.44 และนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมผลการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาทุกด้านอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 3.95 ในด้านสื่อการเรียนการสอนและค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ที่ 3.78 ในด้านผู้บริหาร

[17] อำนาจ ทองอร่าม (2562) ได้ศึกษาถึงการจัดการศึกษารูปแบบทวิศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษารูปแบบทวิศึกษา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยขั้นตอนการสำเร็จการศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาและการวัดผลและประเมินผล ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษารูปแบบทวิศึกษา พบว่า ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่า ขั้นตอนการสำเร็จการศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาเป็นการประกันคุณภาพหลักสูตรและการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ และ (2) ความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษารูปแบบทวิศึกษาของโรงเรียน พบว่า ขั้นตอนการประกันคุณภาพหลักสูตรมีค่าความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมาเป็นการประเมินมาตรฐานวิชาชีพและการวิเคราะห์ประเภทวิชา สาขาวิชา สาขางาน โดยขั้นตอนการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด

[18] แสงดาว เพ็ชรนารถ และสายฝน วิบูลรังสรรค (2563) ได้ศึกษาถึงการประเมินโครงการเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) กรณีศึกษาโรงเรียนเนินสะอาดวิทยาคม โดยใช้การประเมินแบบตอบสนองผลการศึกษา พบว่า (1) ด้านบริบท พบว่า จุดมุ่งหมายของโครงการในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับเหตุผลที่นักเรียนเลือกเรียนในโครงการ (2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า โครงสร้างหลักสูตรทวิศึกษาในรายวิชาเพิ่มเติมสอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรรายวิชาหมวดทักษะวิชาชีพของวิทยาลัยสารพัดช่าง พิษณุโลก การคัดเลือกครูผู้สอนในโครงการ พิจารณาจากคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ และข้อจำกัดด้านตารางสอน ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์และสภาพห้องเรียนรวมถึงสถานที่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่จากการสนทนากลุ่มพบว่าสื่อวัสดุอุปกรณ์บางอย่างไม่เพียงพอต่อการเรียนและด้านงบประมาณที่ใช้ในการเรียน ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในระหว่างเรียนและค่าใช้จ่ายในระหว่างฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (3) ด้านกระบวนการ มีผลการประเมินดังนี้ 1) การประชาสัมพันธ์โครงการ พบว่า การออกไป

แนะแนวของทางโรงเรียนเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพที่สุด 2) กระบวนการจัดการเรียนการสอน พบว่า วิธีสอนที่เน้นการปฏิบัติเป็นวิธีสอนที่น่าสนใจ ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า ตารางเรียนของนักเรียนเกิดปัญหาในการซ้อนทับกันและมีข้อจำกัดด้านเวลาเรียนทำให้นักเรียนในโครงการไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนได้ 3) การเทียบโอนผลการเรียน พบว่า ทางโรงเรียนไม่ได้ยึดแนวทางการปฏิบัติของการจัดการศึกษาเรียนร่วม (ทวิศึกษา) จึงส่งผลให้นักเรียนมีจำนวนหน่วยกิตไม่เพียงพอต่อการสำเร็จการศึกษา 4) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ปัญหาที่พบคือ นักเรียนไม่ได้ฝึกงานตรงกับสาขาที่เรียนและมีความบกพร่องด้านวินัยในการปฏิบัติงาน สถานประกอบการบางแห่งเปิดปิดทำการไม่ตรงเวลา รวมถึงมีระยะทางไกลจากที่พักของนักเรียน และ 5) การนิเทศติดตามครูผู้สอนของวิทยาลัยสารพัดช่าง พิษณุโลก พบว่า มีการนิเทศติดตามโดยตรงจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่าง พิษณุโลก จากเพื่อนร่วมงาน และจากสำนักงานมาตรฐานวิชาชีพและศึกษาธิการจังหวัด (4) ด้านผลผลิต พบว่า ผู้ประกอบการคิดว่าคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (5) ด้านผลกระทบ พบว่า จำนวนนักเรียนในสายวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์ มีจำนวนลดลง และจำนวนห้องเรียนไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน (6) ด้านประเด็นเพิ่มเติม พบว่า นักเรียนต้องการให้เปิดสาขาเพิ่มเติม คือ สาขาวิชาช่างไฟฟ้า สาขาวิชาการโรงแรม และสาขาวิชาช่างกลโรงงาน นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นว่าการเรียนในโครงการต้องเรียนหนัก ภาระงานมาก สาขาที่เปิดสอนไม่ตรงกับความสนใจและนักเรียนมีจุดมุ่งหมายที่จะเรียนต่อในมหาวิทยาลัยในสาขาที่ไม่เกี่ยวกับสายอาชีพ

ผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า โดยรวมการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษามีความก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับในหลายด้านแต่ยังคงต้องปรับปรุงในเรื่องของทรัพยากรการเรียนการสอน, การฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ตรงกับสาขา และการจัดตารางเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอน

จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า หลักสูตรทวิศึกษาสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ด้านทักษะชีวิต ด้านทักษะวิชาชีพ ด้านการใช้เทคโนโลยีในการศึกษา ด้านทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความสนใจ ความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาดังกล่าวควรได้รับการสนับสนุนจากภาคนโยบายอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านทรัพยากรและระบบติดตามประเมินผล

หลักสูตรทวิศึกษา เป็นหลักสูตรการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการเรียนสายอาชีวศึกษากับสายสามัญศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งเป็นการเรียนของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการเรียนการสอนจะเป็นการเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักและอาจมีการฝึกปฏิบัติงานในองค์กรหรือสถานประกอบการนอกสถานศึกษาได้ตามความเหมาะสม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ทางทฤษฎีและฝึกทักษะการปฏิบัติที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนเองและความต้องการของตลาดแรงงานอย่างแท้จริง โดยรวมการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษามีความก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับในหลายด้านแต่ยังคงต้องปรับปรุงในเรื่องของทรัพยากรการเรียนการสอน, การฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ตรงกับสาขา, และการจัดตารางเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอนระหว่างการเรียนสายอาชีวศึกษากับสายสามัญศึกษา

บทสรุป

การจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในโลกยุคใหม่ โดยการผสมผสานการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและในสถานประกอบการ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการทำงานจริงและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คุณค่าของการจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1) การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับความต้องการของตลาดแรงงาน คือ การฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการช่วยให้ผู้เรียนได้รับทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจ

ทำให้ผู้เรียนพร้อมสำหรับการทำงานในทันทีหลังจากจบการศึกษา 2) พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาโดยการศึกษาทวิศึกษาช่วยส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงในที่ทำงาน ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว 3) ส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน เป็นการเรียนในสภาพแวดล้อมการทำงานจริงช่วยเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในโลกที่การทำงานมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น 4) การเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งหลักสูตรทวิศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีการบูรณาการระหว่างการศึกษาในห้องเรียนและการฝึกงานในองค์กร ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) การพัฒนาทักษะดิจิทัลและการปรับตัวในยุคดิจิทัล เนื่องจากในศตวรรษที่ 21 การใช้เทคโนโลยีและทักษะดิจิทัลมีความสำคัญในการพัฒนาอาชีพ การจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาจึงควรเน้นการพัฒนาทักษะในด้านนี้ เช่น การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการทำงานหรือการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ 6) สถานศึกษาควรมีการพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการอย่างเป็นระบบ รวมถึงปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

การจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงไม่เพียงแต่เตรียมผู้เรียนให้มีทักษะในด้านวิชาชีพแต่ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมทั้งพัฒนาทักษะที่สำคัญในการทำงานในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

[1] นำโชค อุ่นเวียง. (2567). *โลกในศตวรรษที่ 21.* https://www.trueplookpanya.com/learning/detail/34764

[2] แสงดาว คงนาวัง ,และมนูญพงศ์ ชัยพันธุ์. (2567). ผู้บริหารสถานศึกษากับความมีภาวะผู้นำในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล. วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์, 4(2), หน้า 30–42.

[3] กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545, (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562.* โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

[4] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2558). *แนวทางการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

[5] สำนักงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2561). *แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ.* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

[6] ฐิตินันท์ ดาวศรี, พรนภา ทิพย์กองลาด, พีรพล เข็มผง, สมเชาว์ ดับโศรก, สุทธิดา เพ่งพิศ, วรวัฒน์ วิศรุตไพศาล, และจันทรัศม์ ภูติอริยวัฒน์. (2563). แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม,11*(1), 59-74. https://so07.tci-thaijo.org/index.php/HUSO-J/article/view/692

[7] อมอมรรัตน์ เตชะนอก, รัชนี จรุงศิรวัฒน์, และพระฮอนด้า วาทสทฺโท. (2563). การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7*(9), 1–15. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/246719

[8] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). *เอกสารประกอบการปฏิบัติงานการจัดการศึกษาร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา).* สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

[9] ธนนันท์ ธนารัชตะภูมิ, นารท ศรีละโพธิ์, ถวิกา เมฆอัคฆกรณ์, และอุษณี ลลิตผสาน. (2562). การอาชีวศึกษา: ทวิภาคีและทวิศึกษา Vocational Education: Dual Vocational Education and Dual Education. *วารสารวิชาการ Veridian E–Journal,Silpakorn University. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 12*(6), 244-263. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/187525/153467

[10] ณัฐกานต์ สุทธิจิตร์. (2562). *แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 จังหวัดสุพรรณบุรี.* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

[11] มติชนออนไลน์. (2568). *การจัดการศึกษารูปแบบทวิศึกษา.* https://www.matichon.co.th/politics/news_537283

[12] สำนักงานคณะกรรมการและมาตรฐานการศึกษา. (2565). *แนวทางการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

[13] ภาสกร ฝั้นอ้าย, และณัฐิยา ตันตรานนท์. (2567). กระบวนการบริหารหลักสูตรทวิศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจยวิชาการ*, *7*(2), 147–162. https://doi.org/10.14456/jra.2024.40

[14] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). *เอกสารประกอบการปฏิบัติงานการจัดการศึกษาร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา).* สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

[15] คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2565). *รายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา).* สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

[16] วีรวัฒน์ ปารมี. (2560). *ผลการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาของ วิทยาลัยการอาชีพป่าซาง.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

[17] อำนาจ ทองอร่าม. (2562). *การจัดการศึกษารูปแบบทวิศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

[18] แสงดาว เพ็ชรนารถ, และสายฝน วิบูลรังสรรค. (2563). การประเมินโครงการเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) กรณีศึกษาโรงเรียนเนินสะอาดวิทยาคม โดยใช้การประเมินแบบตอบสนอง. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, *26*(1), 303-321. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemmsu/article/view/200619/164808